

Uloga i značaj odgojitelja u prepoznavanju i poticanju darovitosti djece ranog predškolskog odgoja i obrazovanja

Novoselac, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:491715>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Martina Novoselac

**Uloga i značaj odgojitelja u prepoznavanju i poticanju darovitosti djece
ranog predškolskog odgoja i obrazovanja**

Završni rad

Mentor rada:

doc.dr.sc. Zlatko Bukvić

Čakovec, lipanj 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Martina Novoselac

**Uloga i značaj odgojitelja u prepoznavanju i poticanju darovitosti djece
ranog predškolskog odgoja i obrazovanja**

Završni rad

Mentor rada:

doc.dr.sc. Zlatko Bukvić

Čakovec, lipanj 2024.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. OSOBINE DAROVITE DJECE	2
2.1. Sposobnosti	2
2.2. Osobine ličnosti.....	3
2.3. Kreativnost	5
3. PROFESIONALNA POTPORA DAROVITOJ DJECI U RANOM I PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU.....	6
3.1. Prepoznavanje i identifikacija darovitog djeteta	7
3.2. Problemi u prepoznavanju i neprepoznavanju darovite djece.....	10
3.3. Dokumentacija i samorefleksija	13
3.4. Primjer sustavnog praćenja darovitog djeteta u dječjem vrtiću	16
3.5. PROGRAMI ZA RAD S DAROVITOM DJECOM U REPUBLICI HRVATSKOJ	18
3.5.1 Nikola Tesla Centar – program (NTC).....	18
ZAKLJUČAK	20
LITERATURA	21

SAŽETAK

Darovita djeca posjeduju razvijenije sposobnosti od svojih vršnjaka, što se manifestira kroz visoku kreativnost, motivaciju za učenje i istraživanje te postizanje izvanrednih rezultata. Iako genetska predispozicija igra važnu ulogu u razvoju darovitosti, okolina u kojoj dijete odrasta također ima ključni utjecaj. Pozitivna, ohrabrujuća i poticajna okolina omogućuje djetetu da razvije svoje sposobnosti i postigne puni potencijal te je ista također presudna u prepoznavanju darovitosti. Roditelji su u prvom razdoblju života ti koji najviše utječu na dijete, dok kasnije odgojitelji, koristeći odgovarajuće alate i metode, mogu pomoći u identifikaciji darovitosti.

Prepoznavanje darovitog djeteta može biti izazovno i zahtijeva iskustvo u radu s darovitim djecom te razumijevanje njihovih karakteristika i ponašanja. Nakon što se darovito dijete prepozna, važno je uključiti ga u kvalitetne obrazovne programe. Ti programi trebaju nuditi raznovrsne poticaje za istraživanje, učenje i stvaranje novih iskustava, te pružiti materijale koji će potaknuti djetetovu znatiželju. Osim toga, kvalitetni programi trebaju omogućiti i stvaranje pozitivnog odnosa između odgojitelja i djeteta. Stvaranje poticajne atmosfere, poštovanja i podrške doprinosi tome da dijete bude motivirano za daljnje učenje i istraživanje. Darovita djeca, kada su prepoznata i pravilno usmjerena, mogu svojim sposobnostima i idejama značajno doprinesti društvu, pomičući granice mogućeg i obogaćujući zajednicu u kojoj žive. Cilj ovog rada je istaknuti ulogu i značaj odgojitelja u ranom prepoznavanju darovitosti kod djece i pružanja adekvatne podrške za njihov cjelokupni razvoj, kako bi se postigli visoki stupnjevi napretka i maksimizirali njihovi potencijali.

Ključne riječi: Darovito dijete, prepoznavanje darovitosti, uloga odgojitelja, sposobnosti, obrazovni programi, podrška roditelja

SUMMARY

Gifted children possess more developed abilities than their peers, which is manifested through high creativity, motivation for learning and research, and the achievement of outstanding results. Although genetic predisposition plays an important role in the development of giftedness, the environment in which a child grows up also has a key influence. A positive, encouraging, and stimulating environment enables the child to develop their abilities and reach their full potential; it is also crucial for recognizing giftedness. In the early stages of life, parents are the primary influence on the child, while later, educators can help identify giftedness by using appropriate tools and methods.

Identifying a gifted child can be challenging and requires experience in working with gifted children, as well as an understanding of their characteristics and behaviors. Once a gifted child is identified, it is important to include them in quality educational programs. These programs should offer a variety of opportunities for exploration, learning, and the creation of new experiences, while providing materials that stimulate the child's curiosity. In addition, quality programs should foster a positive relationship between the educator and the child. Creating a stimulating atmosphere, along with respect and support, contributes to the child's motivation for further learning and research. Gifted children, when recognized and properly guided, can significantly contribute to society with their abilities and ideas, pushing the boundaries of what is possible and enriching the communities in which they live. The goal of this work is to highlight the role and importance of educators in the early recognition of giftedness in children and in providing adequate support for their overall development, in order to achieve high levels of progress and maximize their potential.

Keywords: Gifted child, recognition of giftedness, role of educators, abilities, educational programs, parental support

1. UVOD

Darovitost je prema Koren (1998.) sklop osobina koje omogućuju pojedincu da dosljedno postiže izrazito iznadprosječan uradak u jednoj ili više aktivnosti kojima se bavi. Darovitost predstavlja specifičan način na koji pojedinac funkcionira, a koji uključuje ne samo njegove sposobnosti već i urođene sklonosti, interese i područja u kojima postiže izvrsnost. Darovitost nije samo ono što osoba može ostvariti, već i ono čemu je prirodno naklonjena, što s lakoćom i uživanjem čini. Međutim, samostalno otkrivanje darovitosti kod pojedinca je složen zadatak, jer pojedinac često nesvjesno koristi svoje darove, ne razmišljajući aktivno o njihovom prisustvu ili načinu korištenja. Zbog toga je ključna podrška iz okoline, kako bi se darovitost prepoznala i adekvatno razvila.

Uloga socijalnog okruženja, posebno roditelja, odgojitelja i učitelja, od presudne je važnosti za identifikaciju i razvoj darovitosti kod djece. Poseban značaj ima predškolski period, koji je kritičan za razvoj kognitivnih sposobnosti zbog specifičnih neuroloških promjena koje omogućavaju djetetu da brzo i efikasno usvaja nove informacije. U ovom periodu, darovitost se često manifestira kao potencijal, a njen dalji razvoj u velikoj mjeri zavisi od adekvatne podrške i stimulacije iz okoline, kao i od motivacije samog djeteta.

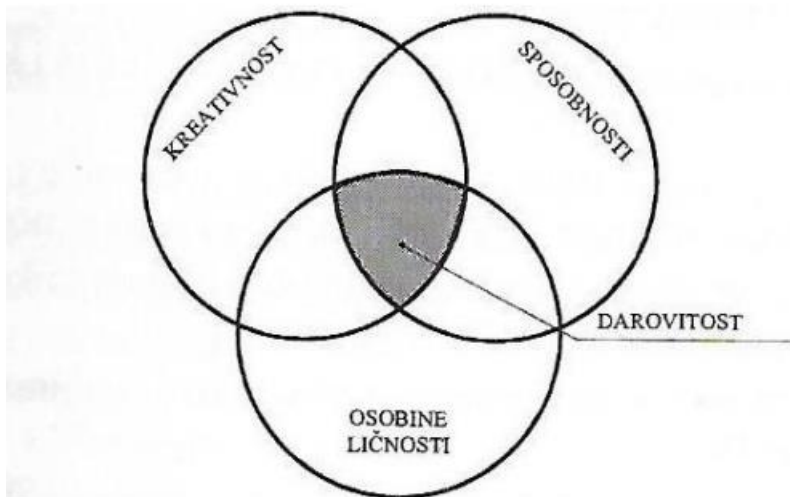
Primarna uloga odgojitelja je identifikacija darovitog djeteta. Kada odgojitelj prepozna moguće darovite karakteristike kod djeteta, u suradnji s roditeljima i stručnim timom, potrebno je potvrditi ovu procjenu i započeti s kreiranjem individualiziranog pristupa koji će omogućiti djetetu maksimalan razvoj njegovih potencijala. U ovom radu posebna pažnja posvećena je ulozi odgojitelja, ali je također važno naglasiti i ulogu roditelja, stručnih suradnika, pa čak i vršnjaka u razvoju darovitosti.

Pitanja koja se razmatraju u ovom radu uključuju definiciju darovitosti, njene ključne sastavnice, metode prepoznavanja i identifikacije darovitosti, te ulogu odgojitelja u poticanju razvoja darovitih potencijala.

2. OSOBINE DAROVITE DJECE

U svijetu se koriste različiti termini i shvaćanja darovitosti pa tako različiti autori prema Mlinarević i Zrilić (2021) navode kako se za darovitost u različitim državama Europe koriste različiti termini. U Walesu koriste pojam za darovitost „sposobniji“, u Francuskoj „intelektualno napredan, u Španjolskoj „visoke intelektualne sposobnosti“ te u Mađarskoj „izvanredne sposobnosti“. Unatoč različitim terminima u različitim državama kod nas je najprihvaćenija definicija prema Koren (1998) koja glasi »Darovitost je sklop osobina koje omogućuju pojedincu da dosljedno postiže izrazito iznad prosječan uradak u jednoj ili više aktivnosti kojima se bavi«.

Renzulli i Reis (1985), (prema Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 2008) prikazuju tzv. tro prstenastu koncepciju darovitosti. Prva skupina se odnosi na iznad prosječne sposobnosti, druga na osobine ličnosti, te treća na kreativnost.

Slika 1 Troprstenasta definicija darovitosti prema Ranzulli i Reis (1985)

2.1. Sposobnosti

Darovitost kod djece obuhvaća izrazito razvijene sposobnosti koje se mogu podijeliti prema Korenovoju (1989) klasifikaciji na šest osnovnih područja:

1. Prvo područje obuhvaća opće intelektualne sposobnosti, koje uključuju visoku razinu inteligencije, brzo učenje, široki vokabular i izuzetno razumijevanje složenih koncepta.
2. Drugo područje, specifične školske sposobnosti, obuhvaća izvrsne akademske rezultate, samostalno prikupljanje informacija te primjenu stečenog znanja u praksi.
3. Treće područje, kreativne ili produktivne sposobnosti, karakteriziraju originalnost u rješavanju problema, stvaranje novih ideja i visok smisao za humor. Djeca s ovim

spособnostima često su samouvjereni, skloniji preuzimanju rizika i otvoreni za nova iskustva.

4. Četvrto područje, sposobnost vođenja i rukovođenja, manifestira se kod djece koja pokazuju želju za preuzimanjem odgovornosti u grupnim aktivnostima, posjeduju odlične organizacijske vještine te visoka očekivanja od sebe i drugih. Oni su često vođe u projektima i timovima, uz izraženu sposobnost prosuđivanja i donošenja odluka.
5. Peto područje, umjetničke sposobnosti i vještine, obuhvaća darovitu djecu koja se ističu u područjima kao što su gluma, ples, glazba ili literatura. Oni imaju izražen umjetnički senzibilitet, sposobnost opažanja detalja te kreativnost u izražavanju umjetničkih ideja.
6. Šesto područje, psihomotorne sposobnosti, očituje se kroz izvrsnu koordinaciju pokreta, preciznost u izvođenju aktivnosti, visoku razinu energije te talent za različite sportske discipline. Djeca s ovim sposobnostima često se ističu u sportskim natjecanjima i aktivnostima koje zahtijevaju fizičku spretnost i motoričke vještine (Koren, 1989).

Prepoznavanje karakteristika i osobina svakog od ovih područja pomaže u identifikaciji darovite djece i pružanju adekvatne podrške njihovom daljnjem razvoju i obrazovanju. Iako je Korenova podjela najprihvaćenija, psiholog Gardner (prema Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998) razvio je teorijsku koncepciju višestrukih inteligencija nazvanu "sedam inteligencija", koja obuhvaća:

- Verbalno-lingvističku inteligenciju – bogatstvo rječnika i izražavanje kroz govor i pisanje.
- Logičko-matematičku inteligenciju – razumijevanje matematičkih simbola i apstraktno razmišljanje.
- Vizualno-spacijalnu inteligenciju – snalaženje u prostoru i percepcija okoline.
- Glazbeno-ritmičku inteligenciju – osjet za glazbu, ritam i zvukove.
- Tjelesno-kinestetičku inteligenciju – koordinacija pokreta i fizička spretnost.
- Intrapersonalnu inteligenciju – svijest o sebi i vlastitim interesima.
- Interpersonalnu inteligenciju – osjetljivost prema drugima i liderske vještine

2.2. Osobine ličnosti

Daroviti pojedinci često imaju specifične osobine ličnosti koje im omogućuju da svoje razvijene sposobnosti iskažu kroz izuzetne rezultate u aktivnostima kojima se bave. Jedna od tih osobina je specifična motivacija za rad, koja značajno doprinosi iskazivanju darovitosti. Djeca s visokom motivacijom rano razvijaju specifične interese i pokazuju dubok entuzijizam, znatiželju i predanost u radu na područjima koja ih zanimaju. Takva djeca su usmjerena na

ciljeve i rade marljivo i koncentrirano kako bi postigli ono što su si zamislili (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

Opće karakteristike darovite djece uključuju pozitivnu sliku o sebi, samopoštovanje, samopouzdanje, postavljanje visokih ciljeva, odsutnost straha od kritike, osjećaj vlastite vrijednosti i postavljanje visokih standarda u vlastitom radu Čudina-Obradović, 1991; (prema Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008). Zbog uspjeha koji doživljavaju i zadovoljenja svoje znatiželje, darovita djeca postavljaju sve složenije i zahtjevnije ciljeve, što im pruža osjećaj vlastite vrijednosti. Ovaj uspjeh povećava njihovo samopouzdanje i samopoštovanje, često ih čini inicijatorima i organizatorima aktivnosti u vrtiću, te ih motivira da preuzmu složenije zadatke (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

Prema Čudina-Obradović (1991), ključne karakteristike nadarenih osoba uključuju pozitivnu samopercepciju, nezavisnost i snažnu motivaciju. Pozitivna slika o sebi omogućuje osjećaj vlastite vrijednosti i postavljanje visokih ciljeva, što je nužno za postizanje visokih rezultata. Nezavisnost podrazumijeva nekonformizam u mišljenju i ponašanju, te socijalnu nezavisnost koja se očituje u odsutnosti potrebe za društvom i aktivnom traženju izolacije. Istraživanja pokazuju da su nadarene osobe češće izrađene u stilu neovisnosti o polju (N-stil), koji je povezan s uspjehom, dok su manje uspješni pojedinci skloniji stilu ovisnosti o polju (O-stil) (Franks i Dolan, 1982., prema Čudina-Obradović, 1991).

Osim toga, osjećaj unutarnjeg izvora utjecaja, gdje pojedinac smatra da su njegovi postupci pod njegovom kontrolom, često je prisutan kod nadarenih pojedinaca. Takvi pojedinci preuzimaju odgovornost za svoje postupke i rezultate, dok oni koji osjećaju vanjski izvor utjecaja često pripisuju rezultate sreći ili sudbini (Čudina-Obradović, 1991).

Treća skupina karakteristika kod nadarenih osoba odnosi se na motivacijske osobine, uključujući perzistenciju (intrinzičnu motivaciju). Ove osobine uključuju upornost, marljivost, spremnost na dugotrajni rad, te izdržljivost i različite stupnjeve interesa za određene probleme. Perzistencija je potaknuta unutarnjom motivacijom i osjećajem uspjeha, što jača samopouzdanje i potiče daljnju aktivnost (Čudina-Obradović, 1991).

Čudina-Obradović (1991) navodi da postoje dva glavna izvora podataka za izgradnju slike o sebi: percepcija vlastitih postignuća i izjave drugih. Izjave poput "vidiš kako si pametan" mogu dovesti do površne motivacije, dok vlastiti uspjesi postignuti trudom potiču snažnu intrinzičnu motivaciju. Samopouzdanje, koje proizlazi iz uspješnih aktivnosti, postaje izvor poticaja za novu aktivnost, čime se povećava osjećaj vlastite vrijednosti (Čudina-Obradović, 1991).

2.3. Kreativnost

Među brojnim slikarskim, glazbenim, književnim i znanstvenim talentima možemo istaknuti samo neke. Svi su oni posjedovali iznimne sposobnosti u svojim područjima, no ono što ih izdvaja i čini nezaboravnim nije samo njihovo majstorstvo, već i originalnost koju su unijeli u svoje radove. Primjerice, Mozarta i Da Vinci pamtimo zbog njihove inovativnosti. Njihova kreativnost im je omogućila stvaranje nečeg novog i jedinstvenog, zbog čega ih smatramo iznimno darovitim.

Daroviti pojedinci koji su ostavili najdublji trag u svijetu često su oni koji su imali originalne ideje i koji su zahvaljujući svojoj kreativnosti dali značajan doprinos svojim djelima. Stoga je kreativnost ključni element darovitosti. Kreativnost kod djece može se prepoznati kroz njihova originalna i neuobičajena pitanja, mudre izjave, neiscrpnu maštovitost, sposobnost improvizacije i pronalaženja inovativnih rješenja za probleme, kao i hrabrost da izraze svoje ideje na drugačiji način (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 2008).

3. PROFESIONALNA POTPORA DAROVITOJ DJECI U RANOM I PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

Uloga odgojitelja u prepoznavanju i radu s darovitom djecom prije svega se ogledaju u njihovoj profesionalnoj usmjerenosti na razvojnu i individualnu podršku uvažavajući individualne karakteristike djece. To je moguće ostvariti kroz posjedovanje temeljnih i stjecanje potrebnih novih kompetencija koje iziskuje individualizirani pristup darovitoj djeci i njihovo poticanje u neposrednom okruženju skupine i interakcije s tipičnim vršnjacima. Takav pristup od odgojitelja iziskuje promišljeno i pomno planiranje rada i kreiranje aktivnosti te organizaciju prostora u kojem djeca borave. Navedeno se odnosi na aktivnosti i sadržaje u kojima sudjeluju sva djeca iz skupine kojoj svakodnevni boravak u skupini i ustanovi mora biti poticajan. Uloga odgojitelja prema Mlinarić i Zrilić (2021) koji radi sa darovitom djecom je iznimno važna i zato takav odgojitelj mora imati i određene kompetencije da bi radio sa darovitom djecom. Kompetentan odgojitelj mora provoditi cjeloživotno učenje i uvijek svoje znanje nadograđivati i reflektirati u praksi, treba biti siguran u sebe i svoje znanje, također mora biti fleksibilan i biti uvijek spreman na nove izazove. Važno je da kompetentan odgojitelj bude pozitivan, strpljiv i otvoren za sve ideje i potrebe darovitog djeteta. Wilson i Headley (1999) podijelili su osobine odgojitelja u 3 razine:

1. Prva razina – fizičko i psihičko zdravlje, pozitivna slika o sebi, fleksibilnost, strpljivost, otvorenost i pozitivan model
2. Druga razina – profesionalne i stručne kompetencije
3. Treća razina posjedovanje specifičnih znanja i vještina za poticanje specifičnih vrsta darovitosti (intelektualne, kreativne, umjetničke, itd.).

Baldwin (1993) (prema Vizek i Vidović, 2003) navodi poželjne osobine odgojitelja/učitelja darovite djece. Govori kako odgojitelj odnosno učitelj treba biti svjestan filozofskih pitanja vezanih uz darovitost, sklon obrazovanju odraslih, te ima točne ideje o darovitosti. Također navodi važnost osposobljenosti za rad s darovitima. Naglasio je da odgojitelj treba biti kreativan i originalan otvoren za razne ideje i projekte, kako bi zadovoljio potrebe darovitog djeteta kao i ostale djece iz skupine.

3.1. Prepoznavanje i identifikacija darovitog djeteta

Najčešće su roditelji ti koji se prvi susretnu sa neočekivanim sposobnostima svoga djeteta, međutim ako to izostane za uočavanje darovitosti ključni su odgojitelji. Procijene darovitosti rade psiholozi ali odgojitelji su ti koji moraju prvi prepoznati indikatore te o tome obavijestiti stručni tim.

Prema Mlinarević i Zrilić (2021) postoji 4 stupnja angažiranosti okoline koji imaju različit utjecaj na razvoj darovitog pojedinca.

- Opažanje znakova darovitosti koje kreće od roditelja koji su zainteresirani za razvoj djeteta i uočavaju sposobnosti djeteta već u ranoj dobi. Roditelji koji prate i uočavaju određene indikatore darovitosti imaju veća očekivanja od svoga djeteta te će to djelovati poticajno na njihov razvoj.
- Prepoznavanje znakova darovitosti označuje prevođenje znakova mogućih visokih sposobnosti u signale za akciju.
- Identifikacija označuje stručno utvrđivanje o tome jesu li opaženi i prepoznati signali doista znakovi darovitosti te hoće li dijete zaista imati koristi od sustavnog programa ili bi takav program mogao biti neprimjeren dječjim sposobnostima.
- Označavanje ili etiketiranje je popratna posljedica identifikacije jer je njome utvrđena karakteristika (darovit ili nedarovit) svrstava pojedinca u kategoriju stereotipnih karakteristika.

Također postoje takozvane „check“ liste koje sadrže popis mogućih karakterističnih osobina darovite djece, posebno onih koje se manifestiraju kroz njihovo ponašanje. Zadatak odgojitelja je da, na temelju tih definiranih osobina, procijeni darovitost djece u svojoj grupi, označavajući koje od tih osobina dijete pokazuje, a koje ne. Te liste su od velike pomoći odgajateljima jer im olakšavaju prepoznavanje darovitih učenika, osobito na početku njihovog rada s tom temom. Ipak, postoje neki nedostaci, a jedan od češćih je da se te liste više fokusiraju na osobine koje ukazuju na djecu koja lakše uče i postižu bolji uspjeh u obrazovnom procesu, kao i na verbalno nadarenu djecu. Manje pažnje posvećuju osobinama kreativne djece i talentima kao što su liderske sposobnosti, tehničke vještine ili umjetnički talenti. Unatoč ovim nedostacima, liste su i dalje korisne kao podsjetnik odgajateljima u njihovim prvim pokušajima u prepoznavanju darovite djece u svojim grupama.

Tablica 1. Check lista 1- Podsjetnik za odgojitelje djece starije predškolske dobi i učitelje (Cvetković - Lay i Sekulić Majurec, 1998)

Podsjetnik prepoznavanja darovitog djeteta/učenika	
<ul style="list-style-type: none"> - Ima iznad prosječnu moć rasuđivanja, shvaćanja, uviđanja veza i odnosa - Iskazuje veliku intelektualnu znatiželju - Brzo i lako uči - Ima širok raspon interesa - Ima kvantitativno i kvalitativno bogatiji rječnik od vršnjaka - Ima sposobnost učinkovitog samostalnog rada - Očituje istančanu moć zapažanja - Brzo i dobro pamti - Brzo i spremno prihvaća nove ideje - Ne voli bilježiti 	<ul style="list-style-type: none"> - Iskazuje inicijativnost i originalnost, posebno u učenju i spoznajnim aktivnostima, rješavanju problema - Općenito iskazuje interes za probleme odraslih - Ima neobično bogatu maštu - Lako slijedi složene upute - Svemu što radi prilazi perfekcionistički - Ne voli greške, uočava ih i ne ljuti se zbog njih - Više voli društvo starije djece i odraslih - Želi usmjeravati druge u igri i skupnim aktivnostima - Najčešće prije polaska u školu nauči čitati

Tablica 2. Check lista 2- Značajke kod darovite djece u usporedbi sa njihovim vršnjacima; Karnes i Johnson (prema Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 2008)

Zdravija su i često tjelesno naprednija	Mnogo su ustrajna u izvršavanju zadataka
Puna energije; često im treba manje sna	Iskazuju istančan interes za knjige i često već u ranoj dobi nauče čitati
Živahna i zainteresirana za različite stvari	Pažljivija i zapažaju više detalja
Znatiželjnija, postavljaju zrelija pitanja	Imaju veći raspon pozornosti
Uče brže i pamte s manje ponavljanja	Vole ustrajati na temi na kojoj rade i produbljivati je
Imaju širok temelj općeg znanja	Povezuju uzrok i posljedice
"gladna" znanja i stalno nešto uče	Imaju istančan osjećaj za humor
Iskazuju istančan interes za knjige i često već u ranoj dobi nauče čitati	Razmišljaju na apstraktniji način
Spremnije rješavaju probleme, najčešće nalazeći više od jednog rješenja	Interesi su im zreliji
Fleksibilnija su, brzo se prilagođavaju novim situacijama i stabilnije se ponašaju	Mogu biti talentirana u nekoliko područja - socijalnom, intelektualnom, umjetničkom, tehničkom, biti kreativnija
Mogu se angažirati u više stvari istodobno	Neovisnija su i manje se pokoravaju pravilima
Osjetljivija su na nepravdu	

Tablica 3. Osobine koje će odgojitelj prepoznati kod darovitog djeteta starije predškolske dobi (Karnes i Johnson, 1991, prema Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 2008)

Ima iznadprosječnu moć rasuđivanja, shvaćanja i stjecanja apstraktnih predodžbi, uopćavanja, shvaćanja značenja, uviđanja veza i odnosa
Iskazuje veliku intelektualnu znatiželju
Brzo i lako uči
Ima širok raspon interesa
Ima širok raspon pozornosti koji mu omogućuje koncentriranje i ustrajavanje u rješavanju problema i zadovoljenju svojih interesa
Ima kvantitativno i kvalitativno bogatiji rječnik od većine vršnjaka
Ima sposobnost učinkovitog samostalnog rada
Očituje istančanu moć zapažanja
Rano nauči čitati (najčešće prije polaska u školu)
Iskazuje inicijativnost i originalnost u spoznajnim aktivnostima, posebno učenju i rješavanju problema
Brzo i spremno prihvaća nove ideje
Brzo i dobro pamti
Iskazuje interes za nastanak čovjeka i svemira (za podrijetlo čovjeka i sudbinu čovječanstva npr.) te općenito za probleme odraslih
Ima neobično bogatu maštu
Lako slijedi složene upute
Svemu što radi prilazi perfekcionistički, ne voli greške, uočava ih i ljuti se zbog njih
Nestrpljiv je sa sobom i drugima
Više voli društvo starije djece i odraslih
Želi usmjeravati druge u igri i skupnim aktivnostima
Ima loš rukopis, ne voli bilježiti

3.2. Problemi u prepoznavanju i neprepoznavanju darovite djece

Prepoznavanje darovitosti djece je najvažnija i najznačajnija uloga odgojitelja, odgojitelj mora biti educiran te razviti sposobnosti uočavanja i prepoznavanja darovitosti u odgojnim skupinama.

Jedan od čestih problema je nerazlikovanje između bistrog i darovitog djeteta. Djeca predškolske dobi često iskazuju iznadprosječan razvoj sposobnosti, što ih može svrstati u kategoriju "bistre djece". Neki od njih, uz povoljne nasljedne i odgojne utjecaje, mogu se razviti u darovitu djecu, dok druga neće. George (2005) naglašava važnost razlikovanja između ove dvije skupine djece te je sastavio popis koji pomaže u prepoznavanju razlika i boljem razumijevanju prirode darovitosti u usporedbi s bistrim djetetom.

Tablica 4. Razlike između darovitog i bistrog djeteta (Cvetković - Lay i Sekulić Majurec, 1998.)

BISTRO DIJETE	DAROVITO DIJETE
Vođa skupine	Samosvjesno je, često radi samo
Zna odgovore	Postavlja pitanja
Prima informacije, upija ih	Služi se informacijama
Točno kopira zadano	Kreira nova rješenja
Zainteresirano je	Iznimno je radoznalo
Ima dobre ideje	Ima neobične ideje
Sluša s interesom	Iskazuje snažne osjećaje i stavove o onom što sluša
Uživa u društvu vršnjaka	Više voli društvo starijih i odraslih
Mirno prima zadatke i poslušno ih obavlja	Zadatke prima kritički, ako ga zanimaju, njima se bavi intenzivno i strastveno
Osmišljava zadatke i uspješno ih izvršava	Inicira projekte
Zadovoljno je vlastitim učenjem, postignućem	Vrlo je samokritično
Dobro pamti	Dobro pretpostavlja
Voli izlaganje u dijelovima	U izlaganju teži kompleksnosti
Živahno je pri promatranju	Pažljiv je promatrač
Shvaća značenje	Samostalno izvodi zaključke
Odgovara na pitanja	Raspravlja do u detalje
Trudi se pa dobro prolazi na testovima	Zaigran je, a ipak dobro prolazi na testovima
S lakoćom uči	Već zna
Uživa u dječjem vrtiću	Uživa u učenju

Također pogreške koje se dešavaju u prepoznavanju darovite djece najčešće se javljaju zbog precjenjivanja ili podcjenjivanja.

Tablica 5. Pogreške u preoznavnju darovite djece (Cvetković – Lay i Skulić Majurec, 1998.)

	PRECJENJIVANJE	POTCJENJIVANJE
OBITELJSKI STATUS DJETETA	<ul style="list-style-type: none"> - Djece iz obitelji s visokim socioemocionalnim i obrazovnim statusom - Djece roditelja s većim roditeljskim ambicijama 	<ul style="list-style-type: none"> - Djeca iz obitelji s niskim socioekonomskim i obrazovnim statusom - Djeca iz obitelji sa skromnijim roditeljskim ambicijama
PONAŠANJE DJETETA	<ul style="list-style-type: none"> - Poslušna djeca - Popularna djeca - Djeca s visokom motivacijom za rad 	<ul style="list-style-type: none"> - Djeca s lošim ponašanjem - Stidljiva i povučena djeca - Djeca s niskom motivacijom za rad
ZNANJE DJETETA	<ul style="list-style-type: none"> - Djeca s općenito većim znanjem - Djeca koja imaju bogati rječnik i tečan govor - Djeca koja rano čitaju 	<ul style="list-style-type: none"> - Djeca s manjim općim znanjem - Djeca siromašna rječnika - Djeca koja ne iskazuju zanimanje za rani čitanje
TJELESNI IZGLED/ RAZVOJ DJETETA	<ul style="list-style-type: none"> - Djeca naprednijeg tjelesnog zdravlja - Općenito privlačnija i ljepša djeca 	<ul style="list-style-type: none"> - Tjelesno zaostalo dijete - Neprivlačnije dijete i posebno dijete s teškoćama u razvoju

Odgojitelj će se također susresti sa problemima u različitim načinima rada s darovitom djecom ali svi načini rada imaju svoje prednosti i nedostatke. Tako odgojitelj kombinacijom različitih načina rada može doseći sklad u kojem će darovito dijete, ali i ostali članovi skupine biti zadovoljeni.

Tablica 6. Prednosti i nedostaci pojedinih načina rada s darovitom djecom (Cvetković-Lay i Selkulić Majurec,2008.)

PREDNOSTI	NEDOSTACI
Rad s cijelom skupinom	
Dijete uči slušati tuđe zamisli, razgovarati s njima i prihvaćati ih.	Odgojitelji/ učitelji teže obraćaju pozornost na individualne potrebe djeteta, a dijete teže zadovoljava svoje privatne interese.
Rad u manjoj skupini djece različitih sposobnosti	
Razvija se samopouzdanje darovitog djeteta. Može pomoći u ohrabrivanju manje sposobnog djeteta.	Darovito dijete se može dosađivati i stoga može podbaciti u postignućima
Rad u manjoj skupini djece jednakih sposobnosti	
Darovita djeca imaju međusobno izazovnu stimulaciju i mogu razumjeti ideje i lakše planiranje rada	Manje samouvjerena djeca mogu biti prestrašena. Ozračje u odgojnoj skupini može postati previše kompetitivno.
Individualan rad i rad u paru	
Dijete slijedi svoje interese. Radi osobnim tempom i načinom.	Dijete može izgubiti interes. Naporan rad za odgojitelje/učitelja

Krive procijene darovitosti dovode do problema u ponašanju i emocionalnih poteškoća.

Cvetković – Lay i Sekulić Majurec (2008) smatraju da je manje pogrešno nedarovito dijete proglasiti darovitim, nego ne prepoznati darovitost.

3.3.Dokumentacija i samorefleksija

Odgojitelj kao i za svu djecu tako i za darovito dijete prikuplja dokumentaciju o raznim postignućima u različitim situacijama. To odgojitelju pomaže kako bi sa stručnim timom mogao imati bolji uvid u djetetov rast, razvoj, interese, sposobnosti i mogućnosti. Također na temelju dokumentacije može uvidjeti neke propuste koje u daljnjoj praksi može unaprijediti ili

promijeniti. Time odgojitelj također vrši i samorefleksiju na svoj rad i može unaprijediti svoj profesionalni rast i razvoj. Postoji dokumentiranje aktivnosti odgojitelja koje služe za unaprjeđenje odgojno-obrazovne prakse i dokumentiranje aktivnosti djece koje omogućava promatranje i bolje razumijevanje akcija djeteta.

Tablica 7. Dokumentiranje aktivnosti odgojitelja (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2015)

Dokumentacija aktivnosti odgojitelja		Foto, audio i video zapisi Bilješke odgojitelja
	Samorefleksije i zajedničke refleksije odgojitelja i drugih stručnih djelatnika u vrtiću	Samorefleksije i zajedničke refleksije odgojitelja o: <ul style="list-style-type: none"> - kvaliteti odgojno-obrazovnih intervencija odgojitelja u aktivnostima djece - kvaliteti različitih aspekata i cijeline odgojno-obrazovnog procesa - kvaliteti suradnje s roditeljima - kvaliteti suradnje s članovima stručnog tima i drugim čimbenicima i sl.
		Snimke razgovora Foto i video snimke Anegdote bilješke

Tablica 8. Dokumentiranje aktivnosti djece (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2015)

Dokumentiranje aktivnosti djece	Individualnu portfolio Uradci djece(individualni i zajednički)	<p>Individualna dokumentacija o djeci</p> <p>Postignuća djece prema vremenu održavanja aktivnosti ili područjima učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - foto, audio i video zapisi - slike i crteži djece <p>Pisani uradci djece koja se oslanjaju na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Simbole (slova brojeve) - Improvizirane grafikone - Pisma i knjige koje su izradila djeca i sl. <p>Verbalni izričaji djece:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hipoteze - Diskusije - Pitanja - Izričaji glazbom - Izričaji pokretom - Dramski izričaji - Konstrukcije i drugi trodimenzionalni radovi
	Samorefleksije djece	<p>Dokumentacija djece:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Različiti individualni i zajednički uradci - Prikazi - Grafičke reprezentacije - Konstrukcije - Snimke razgovora - Foto i video snimke - Plakati i panoi
	Narativni oblici	<p>Bilješke za:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odgojitelje i druge stručne djelatnike vrtića - djecu - roditelje - profesionalnu zajednicu učenja - izložbe i prezentacije

Opservacije postignuća djece	Praćenje postignuća i sposobnosti djece Anegdotske bilješke Foto i video zapisi
Individualni i grupni portfolio	Individualna i zajednička dokumentacija o: <ul style="list-style-type: none"> - različitim aspektima okruženja i njihovoj ulozi u oblikovanju kurikuluma - različitim iskustvima i aktivnostima djece - različitim socijalnim interakcijama djece - različitim oblicima suradnje s roditeljima i drugim čimbenicima i sl.

3.4. Primjer ustavnog praćenja darovitog djeteta u dječjem vrtiću

Prikazat ću primjer dječaka Marka u sustavnom dvogodišnjem praćenju i dokumentiranju prema Mlinarić i Zrilić (2021).

Plan istraživanja podijeljen je u tri koraka:

1. Prepoznavanje sposobnosti dječaka Marka od strane odgojiteljica, uključivanje roditelja i stručnog tima u identificiranje dječakove darovitosti i na suradnju.
2. Razgovor s roditeljima o dječakovom ponašanju, interesima i sposobnostima. Razgovor sa stručnim timom i dogovor oko testiranja dječaka
3. Istraživanje o strategijama poticanja darovitosti dječaka u svakodnevnim aktivnostima koje započinje nakon procjene dječakove sposobnosti

Prva etapa – identificiranje darovitog dječaka

Dječak Marko u četvrtoj godini života kreće u vrtić, u mješovito dobno grupiranu skupinu sa integriranim engleskim jezikom. Odgojiteljice su duže vrijeme pratile dječaka Marka prateći prethodno napisan plan istraživanja. Vodile su bilješke o njegovim interesima, te nakon što su primijetile odnosno ustanovile da je Marko potencijalno darovit pozvale su stručni tim. Psihologinja je na temelju odgojiteljeve dokumentacije, karakteristika i promatranja testirala dijete te je potvrdila da je Marko darovito dijete.

Marko je dječak koji ima veliki interes za matematiku i brojeve, već od dolaska u vrtić zbraja i oduzima jednoznamenaste, a kasnije i dvoznamenkaste brojeve. Odgojiteljica zapisuje sve bitne podatke kao što su npr. „Marko je individualac, traži pažnju i dodatne poticaje, sam osmišljava igru, uključuje drugu djecu u svoje interese, uvodi pravila i daje smjer igri,...“.

Dokumentacijom Markovih interesa i postignuća pratio se njegov razvoj te se planirala ponuda poticaja i materijala za daljnji razvoj aktivnosti. Odgojiteljice su za dječaka Marka imale organiziranu razvojnu mapu (portfolio) koja je sadržavala dokumentaciju (razgovore, likovne radove, makete, fotografije i dr.)

Druga etapa – strategije za poticanje darovitosti

Nakon identificiranja vrlo je važno da djetetu omogućimo uvijete kako bi učio, potaknuli ga na kreativnost i potaknuli želju za istraživanjem. Većina darovite djece sama inicira projekte, no treba djeci pomoći da pri zamišljanju projekta raščlanjuju teme na manje dijelove. Dječak Marko je intenzivno sudjelovao u tri projekta.

U projektu „Džungla“ djeca su oblikovala životinje od gline. Pošto je glina teška za modeliranje djeca su većinom radili zmijske. Marko je htio znati koja je najduža, unatoč tome što su neke zmijske bile sklupčane. Koristio se sa koncem, ravnalom, sam je zapisivao rezultate jer je već tada kao petogodišnjak znao pisati. Divergentno mišljenje je koristio često u rješavanju matematičkih zadataka, uvijek ih je rješavao na drugačiji vlastiti način, te je znao postupno objasniti sve postupke koje je koristio za dobiveni rezultat.

U projektu „Svemir“ Marko je istraživao udaljenost između planeta te ,mjerio, pretvarao mjerne jedinice. Kada bi crtao planete veliku važnost pridavao je rasporedu planeta i njihovoj udaljenosti jednih od drugih.

Projekt o kemijskim elementima inicirao je sam Marko kada je odgojiteljicu pitao od čega je sastavljena voda te počeo nabrajati kemijske elemente sa njihovim simbolima, znao je da voda ima dvije molekule vodika i jednu kisika te se zato piše „H₂O“. Odgojiteljice su organizirale posjet osnovnoj školi u kabinetu za kemiju gdje su profesorice kemije pripremile razne pokuse.

U drugoj etapi možemo vidjeti kako su odgojiteljice u svakoj od tema imale poticaj za dječaka Marka gdje je on intenzivno istraživao i interesirao se za temu.

Treća etapa – uključivanje roditelja o širenje spoznaja o darovitosti

Uključivanje roditelja darovitog djeteta kao i od ostale djece u skupini iznimno je važno. Roditelji dječaka Marka odgovaraju na njegove posebne potrebe i interese kod kuće. Majka dječaka Marka se uključila se u aktivnost u dječjem vrtiću organizirajući pokuse o gustoći tekućina koje je inicirao Marko.

Razvoj potencijala darovitog dječaka Marka provodio se programom koji slijedi načela diferencijacije i individualizacije u pristupu zadaćama, područjima i sadržajima aktivnosti.

3.5.PROGRAMI ZA RAD S DAROVITOM DJECOM U REPUBLICI HRVATSKOJ

Mlinarević i Zrilić (2021) navodi kako u Republici Hrvatskoj postoji nekoliko udruga, centara i organizacija koje nude specijalizirane programe za darovitu djecu, to su: Centar za poticanje darovitosti djeteta – Bistrić, Udruga roditelja potencijalno darovite djece „Mali princ“ iz Karlovca, Udruga roditelja školske djece i inovativan edukacijski centar „Životna škola“ i „Fora radionice“ iz Zagreba, Udruga roditelja darovite, talentirane i kreativne djece „Laterna“ iz Splita, Društvo roditelja darovite djece Lodur iz Rijeke i sl. Od svih nabrojanih Centar Bistrić je jedan od najpoznatijih, osnovan je 1995. godine i jedan je od 14 akreditiranih europskih Talent centara u europskoj mreži tzv. Europaen Talent Pounts. Također Republika Hrvatska je uključena u Nikola tesla centar - program osnivača dr. sc. Ranka Rajovića. Također imamo i Školu stvaralaštva „Novigradsko proljeće“, te centar izvrsnosti Osijek.

3.5.1 Nikola Tesla Centar – program (NTC)

Dr. Ranko Rajović, specijalist i osnivač Mense u nekoliko država, rođen je 1964. godine u Beogradu. Poznat je po svom radu u neuroanatomiji, neuroendokrinologiji i neurofiziologiji, a posebno po tome što je povezoao ove oblasti s razvojem djece. Kao član Upravnog odbora i Odbora za darovitu djecu Mense International te predsjednik NTC odjela za darovite u Mensi, Rajović se ističe svojim doprinosom u prepoznavanju i podršci darovite djece.

Mensa je međunarodna organizacija koja prihvaća članstvo na temelju rezultata standardiziranog IQ testa, koji mora biti viši od 98% ukupne populacije. Iako članovi Mense često posjeduju visoke intelektualne sposobnosti, to ne garantira uvijek razvoj osobina koje se obično povezuju s darovitošću. Unutar Mense, Odbor za darovite (NTC) uključuje studente i stručnjake s izuzetnim postignućima, što je dovelo do stvaranja modela temeljenog na iskustvima najuspješnijih članova, kako bi se pružila podrška darovitoj djeci i unaprijedilo njihovo obrazovanje i razvoj (Rajović, 2010)

NTC sustav učenja je program koji je usmjeren razvoju kognitivnih sposobnosti djece. Pokretač programa je dr.sc. Ranko Rajović, sustav se na različite načine, primjenjuje u 14 europskih zemalja, uključujući i Republiku Hrvatsku prema (Mlinarević i Zrilić, 2021.)

Program se realizira u više etapa, u grupama 15 – 25 djece uz angažman

stručnjaka i odgojitelja s certifikatom "NTC SUSTAV UČENJA". Za svaki uzrast rade se periodična testiranja radi usmjeravanja i praćenja razvoja djece. Neke od ovih aktivnosti već postoje u radu s djecom predškolskog uzrasta pa su potrebne samo manje modifikacije. Rajović (2010) program provodi u tri etape:

1. Etapa - dodatna stimulacija razvoja sinapsi (vježbe za motoriku, grafomotoriku i akomodaciju oka)

2. Etapa - stimulacija razvoja asocijativnog razmišljanja

Razina 1. Apstrahiranje, vizualizacija

Razina 2. Apstraktna klasifikacija i serijacija

Razina 3. Asocijacije, glazba

3. Etapa - stimulacija razvoja funkcionalnog razmišljanja

1. Zagonetne priče

2. Zagonetna pitanja, konvergentno razmišljanje

3. Stimulativna pitanja, divergentno razmišljanje

Ove vježbe, koje nisu dio redovnog plana i programa u predškolskim ustanovama, ali se uklapaju u sve segmente, stimulativno djeluju na fizički i mentalni razvoj djece. Posebno se naglašavaju specifične motoričke i grafomotoričke vježbe te učenje simbola apstraktnih pojmova i njihovu vizualizaciju, serijaciju i klasifikaciju, a kasnije povezivanje i pamćenje tehnikama asocijacije (Rajović, 2010)

ZAKLJUČAK

Darovitost se može definirati na različite načine, ali osnovna ideja je da darovita djeca posjeduju visoko razvijene sposobnosti koje im omogućuju da postignu izvanredne rezultate u jednom ili više područja. Takva djeca često brzo i lako usvajaju znanja i vještine u područjima poput glazbe, matematike ili umjetnosti, obično uz manju pomoć odraslih.

Darovita djeca prepoznaju se po svojoj izuzetnoj energiji, motivaciji, bogatom rječniku, kreativnosti u rješavanju problema, kao i velikoj pažnji i koncentraciji. Iako roditelji mogu primijetiti ove osobine i prije djetetova odlaska u vrtić, često nisu dovoljno informirani da prepoznaju ove znakove kao indikatore darovitosti. Stoga je ključna uloga odgojitelja da prepozna te znakove i na njih reagira.

Odgojitelj može uspoređivati darovitu djecu s vršnjacima, što olakšava prepoznavanje darovitosti. Međutim, važno je da se nijedno dijete ne zanemari, već da se svi tretiraju kao potencijalno daroviti. Dobar odgojitelj trebao bi prilagoditi program rada potrebama darovitog djeteta, ali i ostale djece u grupi, tako da svi mogu uživati i učiti zajedno.

Neki odgojitelji se boje rada s darovitom djecom jer misle da nemaju dovoljno znanja ili se srame priznati da nešto ne znaju. No, odgojitelj ne mora biti stručnjak u svim područjima; bitno je omogućiti djetetu resurse i materijale za samostalno istraživanje. Odgojitelj treba biti kreativan i omogućiti djetetu da razvije svoje sposobnosti, osjećajući se pritom sigurno i prihvaćeno. Uvijek će biti netko tko zna više i može pomoći ako se pojave problemi.

LITERATURA

1. Anić, V. (2004). Veliki rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb: Novi Liber.
2. Bouillet D. (2019). Inkluzivno obrazovanje - odabrane teme. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
3. Cvetković – Lay, J. i Sekulić Majurec, A. (1998). Darovito je, što ću s njim? Zagreb: Alineja.
4. Cvetković – Lay, J. i Sekulić Majurec, A. (2008). Darovito je, što ću s njim? Zagreb: Alineja.
5. Čudina – Obradović, M. (1991). Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje. Zagreb: Školska knjiga.
6. George, D. (2005). Obrazovanje darovitih: kako identificirati i obrazovati darovite i talentirane učenike. Zagreb: Educa.
7. Huzjak, M. (2006). Darovitost, talent i kreativnost u odgojnom procesu. Odgojne znanosti.
8. Koren, I. (1989). Pogled na pojavu nadarenosti i drugi članci. Pula: Profesionalna orijentacija.
9. Kragulj, S. (2011). Didaktički pristup razvoju darovitosti. Subotica: Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku.
10. Mlinarević, V., Zrilić, S. (2021). Integralan pristup darovitosti – perspektiva u odgoju i obrazovanju. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
11. Miljak, A. (1996). Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja. Velika Gorica – Zagreb: Persona.
12. Nacionalni kurikulum za rani predškolski odgoj i obrazovanje, NN 5/15.
13. Sekulić Majurec, A. (2002). Novosti u pedagoškom pristupu darovitoj djeci i učenicima. Zagreb: Hrvatski pedagoško-knjževni zbor.
14. Slunjski, E. (2001). Integrirani predškolski kurikulum – rad djece na projektima. Zagreb: Mali profesor.
15. Slunjski, E. (2003). Devet lica jednog odgajatelja/roditelja. Zagreb: Mali profesor.
16. Vizek Vidović, V. (2010). Osovine darovite djece. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
17. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, NN 10/97, 107/07 i 94/13.
18. Zrilić, S. i Marin, D. (2017). Zakonski okvir u RH kao determinanta odgoja i obrazovanja darovitih učenika.

19. <https://www.bistric.info/>

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih navedenih u literaturi.

(vlastoručni potpis studenta)